

COM ÉS UNA SOCIOLOGIA APLICADA A LA TRADUCCIÓ?

Esther Monzó Nebot

Univesitat Jaume I

Oscar Diaz Fouces

Universidade de Vigo

“Penseu que el mirall de la veritat s'esmicolà a l'origen en fragments petitíssims, i cada un dels trossos recull tanmateix una engruna d'au-tèntica llum”.

Salvador Espriu (1948)

«Remember that the mirror of truth was shattered in the beginning into tiny fragments, and yet each bit reflects a spark of genuine light».

Salvador Espriu,
traducció de Philip Polack (1989)

La majoria de les definicions usuals per a *Sociologia* la consideren una disciplina que s'ocupa de l'estudi sistemàtic de les societats humanes, tot seguint les regles acceptades del mètode científic. També és habitual de subratllar el fet que no es tracta d'una ciència unitària, sinó més aviat d'una *manera* d'abordar els fenòmens humans, en el seu vessant col·lectiu. Aquesta circumstància es fa palesa, precisament, en la gran varietat de temes susceptibles de ser abordats, bé com la pluralitat dels enfocaments prioritzats i dels mètodes aplicables. Així, si consulteu el llistat dels camps temàtics dels comitès de la *International Sociological Association*, no us haureu de sorprendre per trobar-hi àrees com la Sociologia de la Religió, la Sociologia de la Salut, o la Sociologia de l'Educació al costat d'unes altres com la Sociologia de la Ciència i la Sociologia de les Arts, i tot plegat en companyia de la Sociocibernètica, la Psicologia Social o els Indicadors Socials. En realitat, el seu llistat actual de 55 àrees temàtiques no té cap propòsit d'exhaustivitat, de manera que, a poc que el continueu completant, trobareu dades sobre la Sociologia del Coneixement, l'Etnometodologia, la Sociobiologia o, fins i tot, la Sociologia de la Sociologia, entre moltes altres

possibilitats. Alguns estudiosos suggereixen que, parlant amb propietat, seria més adequat considerar la Sociologia un *feix disciplinar*. Al capdavall, és molt comú referir-se a una *ullada sociològica* que es pot realitzar de maneres diverses, que s'interessa per les més variades dimensions de l'activitat humana, i que, de fet, impregna amb facilitat uns altres àmbits disciplinaris.

Aquest monogràfic vol reunir, precisament, algunes ullades sociològiques sobre el camp de la Traductologia. Per subratllar aquest fet, l'hem intítulat "Sociologia aplicada a la Traducció" (SAT). Amb aquest lema volem destacar l'oportunitat d'atreure recursos, mètodes i instruments d'unes altres contrades epistemològiques (les pròpies de les ciències socials) i de procedir-ne a una apropiació selectiva per al nostre camp disciplinar. En efecte, la SAT podria erigir-se a partir d'una incorporació i interpretació de teories i metodologies escollides. Podríem bastir-ne l'estructura sobre l'ontologia social de Pierre Bourdieu, il·luminar-la amb els focus que la sociologia de les professions situa sobre raons, versions i efectes de l'evolució i involució de grups ocupacionals com els nostres, establir camins entre parcel·les resseguint la recerca-acció de Kurt Lewin, adaptant i vinculant teories, mètodes i aplicacions per intervenir en el món i millorar-lo, o seure'ns a escoltar-lo i a escoltar-nos amb una *perspectiva dramaturgica* a l'estil d'Erving Goffman, o amb l'Etnometodologia de Garfinkel... Certament, seria una tècnica atractiva per construir un cos teòric i metodològic aplicable als fenòmens de la traducció i la interpretació on els protagonistes fossin els agents i la seva convivència.

Observeu que l'apropriació com a via de creixement no és pas nova a casa nostra, i val a dir que tampoc d'altri. Amb els àmbits de la Lingüística, de la Literatura, dels Estudis sobre la Cognició o de la Informàtica, la Traductologia ja ha paït, a l'estil antropofàgic de De Andrade, allò que li ha semblat productiu. La diferència fonamental amb els exemples anteriors és que, en tots aquests casos, la Traducció ja hi havia estat d'alguna manera un objecte d'interès i d'estudi productiu. En el camp de la Sociologia, tanmateix, aquesta circumstància no s'ha donat (no pas amb la mateixa intensitat, si més no), tret d'alguna excepció honrosa, com ara el treball de Heinich (1984) o la monografia de Rodríguez Morató (1997), sobre les circumstàncies professionals dels traductors de llibres; els articles que recull el volum monogràfic sobre *Traduction: les échanges littéraires internationaux* al número 144 (2002) de la revista fundada per Bourdieu, les *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*; també altres treballs dispersos relacionats amb la direccionalitat dels intercanvis de productes culturals, com el de Sapiro, i algun treball relacionat amb la gestió del multilingüisme, que podem exemplificar amb el de Colomer (1996), amb una aplicació força interessant de la Teoria dels Jocs. Paradoxalment,

existeix una orientació de tall sociològic anomenada *Sociologia de la Traducció* (també coneguda com a *Teoria de l'Actor-Xarxa*) que no s'ocupa directament d'allò que una lectura superficial del títol fa pensar (cf. p.ex. Akrich, Callon & Latour 2006), encara que la seva aplicabilitat a l'estudi dels processos de gestió lingüística no sigui gens negligible, com ho demostren treballs com el de Buzelin (2005).

Amb aquesta digestió de propostes de factura sociològica, la Traductologia ha sabut fornir-se ja amb treballs rellevants i inspiradors. Treballs d'interès aclaparador en l'àmbit de la interpretació, com els d'Angelelli (2004), Wadensjö (1998), García (2002), o Kahane (1986), estan impregnats del programa micro-sociològic d'Erving Goffman, orientat a esclarir l'estructura de la interacció entre dos o més individus, en situació de copresència física, així com l'Etnometodologia de Garfinkel, directament relacionats amb el treball dels conversacionistes (Sacks, Schegloff, Jefferson).

També els objectius de la Sociologia del Llenguatge, de la Sociolingüística i de la Planificació Lingüística presenten àmbits de confluència evidents amb la Traductologia, especialment pel que fa a l'estudi del paper que correspon a les pràctiques de gestió interlingüística en la normalització de les llengües subordinades, l'estandardització i el paper codificador que correspon als mediadors lingüístics, com ho demostren treballs com els de Corbeil (1992), Cronin (1995), Niska (1998), Aragüés (1988), Millán-Valera (2000), Paquin (2000), Xirinacs (1997), Baxter (2002), Diaz, García & Carreras (2002), Jaffe (1999), Erkazanci (2008). La introducció a Branchadell & West (2005) presenta un catàleg interessant d'articles i monografies que s'ocupen d'alguns d'aquests aspectes, i el mateix volum aplega un bon nombre d'estudis que els exemplifiquen.

Des de l'anomenada Sociologia de la Comunicació, en si mateixa una cruïlla disciplinar en construcció, ens han arribat nocions com la de *gatekeeper* (Lewin 1947), que utilitzen treballs com els de Vuorinen (1997), Fujii (1988) (1988), Hursti (2001), o Hautanen (2006), de vegades encavallant-se amb aproximacions sociolingüístiques, com ara Davidson (2000). Tot plegat sense oblidar que alguns instruments teòrics generats a l'àmbit dels estudis sobre la Comunicació poden rastrejar-se en treballs de tall nítidament traductològic, com és el cas de l'anomenat Paradigma de Lasswell que, segurament, no és gaire lluny d'algun dels elements presents a Nord (1988), ni que sigui de manera implícita.

També la Sociologia de les Professions, un àmbit essencialment anglòfon i amb propostes cronològicament i conceptualment distanciades, està agafant embranzida en estudis traductològics, tant pel que fa a la traducció com a la

interpretació. N'és una mostra el darrer volum de *Translation and Interpreting Studies* (Sela-Sheffy & Shlesinger 2009), però, com apunta Turner (Turner 2007: 181) per al cas de la interpretació, "The aspiration of theorising and practically realising the key features of an interpreting profession [...] has been central to the field in various forms for many years". Aquesta ullada sociològica ha estat present en el nostre bagatge disciplinari des de la tesi de màster inèdita de Tseng (1992), citada a Mikkelson (2001), i les perspectives adoptades en la seva evolució, des de l'enfocament per trets (Rudvin 2007) fins a la més recent visió sistèmica (Monzó 2002, 2003), han tingut representació en la nostra disciplina.

Tot i així, la proposta que sens dubte ha aclaparat l'atenció dels investigadors en traductologia és l'economia de la pràctica de Pierre Bourdieu, el qual va mostrar en els seus estudis cert interès per l'impacte de l'activitat traductora en els camps socials. En el nostre veïnatge disciplinari, des de les primeres aportacions que treballaren principalment els conceptes clau de camp (Gouanvic 1997) i habitus (Simeoni 1998), les aportacions que s'han fet ressó de part de l'ontologia bourdiana s'han anat multiplicant amb els darrers anys (Gouanvic 1999, Wolf 2002, Inghilleri 2003, Sapiro 2003, Sela-Sheffy 2005, Thoutenhoofd 2005, Gouanvic 2007, Heilbron & Sapiro 2007, Wolf 2007b). Un exemple de la satisfacció dels investigadors amb les propostes del sociòleg francès és el volum que Inghilleri va editar el 2005, amb contribucions bàsicament centrades en la traducció literària i la interpretació (Blommaert 2005, Buzelin 2005, Gouanvic 2005, Hanna 2005, Inghilleri 2005b, Thoutenhoofd 2005, Vidal Claramonte 2005).

A parer nostre, la possibilitat d'arribar a bastir un àmbit com la SAT (i més enllà d'estèrils discussions nominalistes) passa, necessàriament, per un reconeixement previ del fet que el caràcter *divers* de les aportacions que s'hi emmarquen té a veure, molt probablement, amb la varietat mateixa de mètodes i d'instruments, d'objectius i d'enfocaments de l'ullada sociològica. Des d'aquest punt de vista, entenem que la pluralitat dels possibles enfocaments sociològics sobre la Traductologia no és pas circumstancial, sinó que reflecteix la naturalesa mateixa d'aquesta perspectiva. Si no és *menys sociològica* l'aproximació funcionalista de Talcott Parsons que la sociobiològica d'Oswald Wilson, tampoc no ens sembla gaire legítim establir que els estudis d'inspiració micro-sociològica sobre la interpretació siguin menys representatius d'una hipotètica Sociologia de la Traducció que l'aplicació dels conceptes de camp, habitus i capital simbòlic de Pierre Bourdieu a l'anàlisi de la traducció de ciència-ficció americana, o que l'argumentació sociolingüística del fet que les comunitats que utilitzen llengües minoritzades hagin de practicar formes

de traducció obligatòria per poder accedir als mercats internacionals. Per descomptat, és absolutament legítim de postular l'existència d'una Sociologia de la Traducció en sentit estricte, d'intentar delimitar l'abast d'una aproximació sociològica *útil* per explicar els fenòmens relacionats amb la traducció (com ho fa, per exemple, Pym 2006), de descriure i configurar l'espai científic d'una Sociologia de la Traducció (de vegades, amb referències directes a un hipotètic *social turn*, o fins i tot a una *Sociologia dels Estudis de Traducció*), com és el cas de Chesterman (2006), Gambier (2006), Pöchhacker (2006) o Wolf (2006; 2007a) (la contribució de Wolf en aquest volum qüestiona aquesta opció). No és, en qualsevol cas, l'objectiu que s'han proposat, en aquest moment, els editors del volum que teniu a les mans.

El volum que us presentem no pretén, en cap moment, abastar totes les possibles ullades que tenim a la nostra disposició com a camp disciplinar, ni condensar una hipotètica "Sociologia de la Traducció". Des de l'evidència que les mirades teòriques, metodològiques, de vegades fins i tot epistemològiques, són diverses, coexistents i igualment sotmeses als dictats del mètode científic, aquest volum es proposa destacar l'interès per conèixer de més a prop el que la sociologia ens pot dir quan la invitem a casa nostra. El perill, però, resta evident: construir una branca dels nostres estudis sobre fonaments prestats podria dur-nos a una dispersió d'idees incomunicades. Els esforços de recopilació de recerques, com el que proposa el segon número de *MonTI*, ofereixen models, mètodes, dades i contextos que ens ajuden a entendre els fenòmens polièdrics de la traducció i la interpretació, i que constitueixen a la fi una invitació per seguir construint col·lectivament l'espai de la SAT amb noves propostes que amplien encara més la diversitat de contextos, dades i conclusions, que permeten compartir models teòrics per avaluar les mateixes hipòtesis en altres contextos, seguir els mateixos mètodes per a propòsits diferents, acumular noves dades amb distintes poblacions o construir noves preguntes sobre les conclusions aportades. Esdevé essencial capir la cosmovisió que ens aporten les diferents teories sociològiques i triangular-ne la validesa per al nostre camp. Necessitem més recerques que comparteixin el marc i que ens facin veure si, més enllà de moments històrics, espais territorials o agents socials, les hipòtesis continuen vàlides. En aquest recull trobareu inspiració per replicar recerques i continuar estudis, i esperem que aquesta inspiració pugui esdevenir un treball col·lectiu de la nostra àrea cap a l'evolució de la SAT.

Referències

- AKRICH, Madeleine; Michel Callon & Bruno Latour. (2006) *Sociologie de la traduction: Textes fondateurs*. Paris: Presses de l'École des Mines.
- ANGELELLI, Claudia V. (2004) *Revisiting the Interpreter's Role. A study of conference, court, and medical interpreters in Canada, Mexico, and the United States* (Benjamins Translation Library). Amsterdam, Filadèlfia: John Benjamins.
- ARAGÜES, Chusé (ed.) (1988) *Primeras chornadas sobre a tradución: o papel d'a tradución en o desembolique d'as luengas: o caso de l'aragonés*. Saragossa: Instituto de Estudios Altoaragoneses & Gara d'Edicions.
- BAXTER, Robert N. (2002) "El paper de la traducció en la consolidació de la percepció social del gallec com a *Abstandsprache*". *Quaderns* 7. pp. 167-181.
- BLOMMAERT, Jan. (2005) "Bourdieu the Ethnographer: The Ethnographic Grounding of Habitus and Voice". *The Translator* 11: 2. pp. 219-236.
- BOURDIEU, Pierre. (1971) "Genèse et structure du champ religieux". *Revue française de sociologie* 12. pp. 295-334.
- BOURDIEU, Pierre. (1972) *Esquisse d'une théorie de la pratique, précédée de trois études d'ethnographie kabyle*. Ginebra: Droz.
- BOURDIEU, Pierre. (1980) *Le sens pratique*. Paris: Éditions de Minuit.
- BRANCHADELL, Albert & Lovell Margaret West (eds.) (2005) *Less translated languages* (Benjamins translation library). Amsterdam: John Benjamins.
- BUZELIN, Hélène. (2005) "Unexpected Allies: How Latour's Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies". *The Translator* 11: 2. pp. 193-218.
- COLOMER, Josep M. (1996) "To translate or to learn languages? An evaluation of social efficiency". *International journal of the sociology of language* 121. pp. 181-197.
- CORBEIL, Jean-Claude. (1992) "Relation entre traduction, développement et aménagement linguistique". *Turjuman* 1: 2. pp. 7-16.
- CRONIN, Michael. (1995) "Altered States: Translation and Minority Languages". *TTR* VIII: 1. pp. 85-103.
- CHESTERMAN, Andrew. (2006) "Questions in the Sociology of Translation". A: Ferreira Duarte, J.; A. Assis Rosa & T. Seruya (eds.) 2006. *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins. pp. 9-28.
- DAVIDSON, Brad. (2000) "The Interpreter as Institutional Gatekeeper: The Sociolinguistic Role of Interpreters in Spanish-English Medical Discourse". *Journal of Sociolinguistics* 4: 3. pp. 379-405.
- DE ANDRADE, Oswald. (1928 [1970]) "Manifesto Antropófago" 1928 (1970). *Obras Completas. Do Pau Brasil à Antropofagia e às Utopias: manifestos, teses de concursos e ensaios*. Rio de Janeiro: Civilização Brasileira. pp. 18.

- DIAZ FOUQUES, Oscar; Marta García González & Joan Costa Carreras (eds.) (2002) *Traducció i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Llibres de l'Índex.
- ERKAZANCI, Hilal. (2008) "Language Planning in Turkey: a Source of Censorship on Translations". A: Seruya, T. & M.L. Moniz (eds.) 2008. *Translation and Censorship in Different Times and Landscapes*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. pp. 241-251.
- ESPRIU, Salvador. (1989) *Primera història d'Esther. The Story of Esther* (The Anglo-Catalan Society Occasional Publications). Sheffield: Sheffield Academic Press. Traducció de P. Polack.
- FUJII, Akio. (1988) "New Translation in Japan". *Meta* XXXIII: 1. pp. 32-37.
- GAMBIER, Yves. (2006) "Pour une socio-traduction". A: Ferreira Duarte, J.; A. Assis Rosa & T. Seruya (eds.) 2006. *Translation Studies at the Interface of Disciplines*. Àmsterdam/Filadèlfia: John Benjamins. pp. 29-42.
- GARCÍA, Marta. (2002) "Socioloxías do saber común: interpretación e a metáfora do teatro (Na busca dun modelo aplicable á predicción de elementos verbais e non verabis nos discursos interpretables)". *Traducción & Comunicación* 3. pp. 35-65.
- GARFINKEL, Harold. (1967) *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, Nova Jersey: Prentice-Hall.
- GOFFMAN, Erving. (1956) *The Presentation of Self in Every Day Life*. Edimburg: University of Edinburgh Press.
- GOUANVIC, Jean-Marc. (1997) "Translation and the Shape of Things to Come: The Emergence of American Science Fiction in Post-War France". *The Translator* 3: 2. pp. 123-132.
- GOUANVIC, Jean-Marc. (1999) *Sociologie de la traduction. La science-fiction américaine dans l'espace culturel français des années 1950* (Traductologie). Arras: Artois Presses Université.
- GOUANVIC, Jean-Marc. (2005) "A Bourdieusian Theory of Translation, or the Coincidence of Practical Instances. Field, 'Habitus', Capital and 'Illusio'". *The Translator* 11: 2. pp. 147-166.
- GOUANVIC, Jean-Marc. (2007) "Objectivation, réflexivité et traduction: Pour une re-lecture bourdieusienne de la traduction". A: Wolf, M. & A. Fukari (eds.) 2007. *Constructing a Sociology of Translation*. Àmsterdam: John Benjamins. pp. 79-92.
- HANNA, Sameh F. (2005) "Hamlet Lives Happily Ever After in Arabic: The Genesis of the Field of Drama Translation in Egypt". *The Translator* 11: 2. pp. 167-192.
- HAUTANEN, Suvi. (2006) "The Work Process of a Correspondent: A Case Study in Translation Sociology". A: Conway, K. & S. Bassnett (eds.) 2006. *Translation in Global News. Proceedings of the conference held at the University of Warwick 23 June 2006*. Warwick: University of Warwick - Centre for Translation and

- Comparative Cultural Studies*. pp. 105-112. Versió electrònica: <<http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/ctccs/research/tgn/events/tgn/translation-in-global-news-proceedings.pdf>>.
- HEILBRON, Johan & Gisèle Sapiro. (2002) *Traduction: les échanges littéraires internationaux*. Número especial d'Actes de la recherche en sciences sociales, 144.
- HEILBRON, Johan & Gisèle Sapiro. (2007) "Outline for a sociology of translation: Current issues and future prospects". A: Wolf, M. & A. Fukari (eds.) 2007. *Constructing a Sociology of Translation*. Àmsterdam: John Benjamins. pp. 93-107.
- HEINICH, Nathalie. (1984) "Les traducteurs littéraires : l'art et la profession". *Revue française de sociologie* 25. pp. 264-280.
- HURSTI, Kristian. (2001) "An insider's view on transformation and transfer in international news communication: an English-Finnish perspective". *The Electronic Journal of the Department of English at the University of Helsinki* 1: 'Translation Studies' (Ritva Leppihalme ed.). Versió electrònica: <<http://blogs.helsinki.fi/hes-eng/volumes/volume-1-special-issue-on-translation-studies/an-insiders-view-on-transformation-and-transfer-in-international-news-communication-an-english-finnish-perspective-kristian-hursti/>>.
- INGHILLERI, Moira. (2003) "Habitus, Field and Discourse: Interpreting as a socially situated activity". *Target* 15: 2. pp. 243-268.
- INGHILLERI, Moira. (2005a) *Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting*. A: *The Translator*. Manchester: St. Jerome.
- INGHILLERI, Moira. (2005b) "The Sociology of Bourdieu and the Construction of the 'Object' in Translation and Interpreting Studies". *The Translator* 11: 2. pp. 125-145.
- JAFFE, Alexandra. (1999) "Locating Power: Corsican Translators and Their Critics". A: Blommaert, J. (ed.) 1999. *Language Ideological Debates*. Berlin/Nova York: Mouton de Gruyter. pp. 39-66.
- KAHANE, Eduardo. (1986) "La interpretación de conferencias o el teatro como metáfora". *Cuadernos Hispanoamericanos* 431. pp. 175-190.
- LEWIN, Kurt. (1946) "Action-research and minority problems". *Journal of Social Issues* 2: 4. pp. 34-46.
- LEWIN, Kurt. (1947) "Frontiers in Group Dynamics: II. Channels of Group Life; Social Planning and Action Research". *Human Relations* 1: 2. pp. 143-153.
- MIKKELSON, Holly. (2001) "Interpreting is interpreting - Or is it?" ACEBO. Versió electrònica: <<http://www.acebo.com/papers/interp1.htm>>.
- MILLÁN-VALERA, Carmen. (2000) "Translation, Normalisation and Identity in Galicia(n)". *Target* 12. pp. 267-282.
- MONZÓ, Esther. (2002) *La professió del traductor jurídic i jurat. Descripció sociològica de la professió i anàlisi discursiva del transgènere*. Barcelona, Castelló:

- CESCA, Universitat Jaume I. Versió electrònica: <<http://www.tdx.cesca.es/TDX-1227102-130850/>>.
- MONZÓ, Esther. (2003) "Un marc per a la visibilització del traductor: reflexions des de la traducció jurídica i jurada". *Traducción & Comunicación* 4. pp. 55-84.
- NISKA, Helge. (1998) *The Interpreter as a Language Planner*. Estocolm: Stockholm University.
- NORD, Christiane. (1988) *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Heidelberg: Groos.
- PAQUIN, Robert. (2000) "Le doublage au Canada: politiques de la langue et langue des politiques". *Meta* XLV: 1. pp. 127-133.
- PARSONS, Talcott. (1937) *The Structure of Social Action: A Study in Social Theory*. Nova York: McGraw Hill.
- PÖCHHACKER, Franz. (2006) "'Going social?' On pathways and paradigms in Interpreting Studies". A: Pym, A.; M. Shlesinger & Z. Jettmarová (eds.) 2006. *Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting*. Àmsterdam/Filadèlfia: John Benjamins. pp. 215-232.
- PYM, Anthony. (2006) "Introduction: On the social and cultural in translation studies". A: Pym, A.; M. Shlesinger & Z. Jettmarová (eds.) 2006. *Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting*. Àmsterdam/Filadèlfia: John Benjamins. pp. 1-25.
- RODRÍGUEZ MORATÓ, Artur. (1997) *La problemàtica professional de los escritores y traductores. Una visió sociològica*. Barcelona: Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya.
- RUDVIN, Mette. (2007) "Professionalism and ethics in community interpreting". *Interpreting* 9: 1. pp. 47-69.
- SACKS, Harvey; Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson. (1974) "A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation". *Language* 50. pp. 696-735.
- SAPIRO, Gisèle. (2002) "L'importation de la littérature hébraïque en France". *Actes de la recherche en sciences sociales* 144. pp. 80-98.
- SAPIRO, Gisèle. (2003) "The literary field between the state and the market". *Poetics* 31: 5. pp. 441-464.
- SELA-SHEFFY, Rakefet. (2005) "How to be a (recognized) translator: Rethinking habitus, norms, and the field of translation". *Target* 17: 1. pp. 1-26.
- SELA-SHEFFY, Rakefet & Miriam Shlesinger (eds.) (2009) "Profession, Identity and Status: Translators and Interpreters as an Occupational Group". Número especial de *Translation and Interpreting Studies*, 4: 2.
- SIMEONI, Daniel. (1998) "The Pivotal Status of the Translator's Habitus". *Target* 10: 1. pp. 1-39.

- THOUTENHOOFD, Ernst. (2005) "The Sign Language Interpreter in Inclusive Education: Power of Authority and Limits of Objectivism". *The Translator* 11: 2. pp. 237-258.
- TSENG, Joseph. (1992) *Interpreting as an Emerging Profession in Taiwan. A Sociological Model*. Taiwan: Fu Jen Catholic University. Tesi de màster inèdita.
- TURNER, Graham H. (2007) "Professionalisation of interpreting with the community". A: Wadensjö, C.; B. Englund Dimitrova & A.-L. Nilsson (eds.) 2007. *The Critical Link 4: Professionalisation of interpreting in the community*. Àmsterdam/Filadèlfia: John Benjamins. pp. 181-192.
- VIDAL CLARAMONTE, Àfrica. (2005) "Re-presenting the 'Real': Pierre Bourdieu and Legal Translation". *The Translator* 11: 2. pp. 259-275.
- TUORINEN, Erkkka. (1997) "News Translation as Gatekeeping". A: Snell-Hornby, M.; Z. Jettmarová & K. Kaindl (eds.) 1997. *Translation as Intercultural Communication*. Àmsterdam: John Benjamins. pp. 161-172.
- WADENSJÖ, Cecilia. (1998) *Interpreting as Interaction*. Londres, Nova York: Longman.
- WILSON, Edward O. (1975) *Sociobiology: The New Synthesis*. MA: Harvard University Press.
- WOLF, Michaela. (2002) "Translation Activity between Culture, Society and the Individual: Towards a Sociology of Translation". *CTIS Occasional Papers* 2. pp. 33-43.
- WOLF, Michaela. (2006) "Translating and Interpreting as a Social Practice - Introspection into a New Field". A: Wolf, M. (ed.) 2006. *Übersetzen - Translating - Traduire: Towards a "Social Turn"*. Münster, Hamburg, Berlín, Viena & Londres: LIT Verlag. pp. 9-19.
- WOLF, Michaela. (2007a) "Introduction: The emergence of a sociology of translation". A: Wolf, M. & A. Fukari (eds.) 2007. *Constructing a Sociology of Translation*. Àmsterdam: John Benjamins. pp. 1-36.
- WOLF, Michaela. (2007b) "The location of the 'translation field'. Negotiating borderlines between Pierre Bourdieu and Homi Bhabha". A: Wolf, M. & A. Fukari (eds.) 2007. *Constructing a Sociology of Translation*. Àmsterdam: John Benjamins. pp. 109-119.
- XIRINACHS I CODINA, Marta. (1997) "La traducción como instrumento de normalización lingüística". *Senex* 19. pp. 25-40.